

УДК 364-786:355.1-057.36-057.75]:352-048.87](045)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.14>

Оксана КРАВЧЕНКО

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, вул. Садова, 2, м. Умань, Черкаська обл., Україна, 20300

ORCID: 0000-0002-9732-6546

Бібліографічний опис статті: Кравченко, О. (2025). Міжсекторальна співпраця на рівні громади щодо комплексної реабілітації ветеранів та ветеранок. *Ввічливість. Humanitas*, 2, 100–108, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.14>

МІЖСЕКТОРАЛЬНА СПІВПРАЦЯ НА РІВНІ ГРОМАДИ ЩОДО КОМПЛЕКСНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ ТА ВЕТЕРАНОК

У статті визначено і схарактеризовано основних суб'єктів (місцеві органи влади, громади, заклади вищої освіти, заклади охорони здоров'я, заклади соціальної сфери та громадськість, ветерани) системи міжсекторальної співпраці на рівні громади щодо комплексної реабілітації ветеранів/ветеранок (медична реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація, психологічна реабілітація, соціокультурна реабілітація, соціально-педагогічна реабілітація, освітня реабілітація, сімейна реабілітація).

Узагальнено досвід Уманської міської територіальної громади щодо функціонування механізму комплексної реабілітації ветеранів: медична реабілітація (медикаментозне лікування; протезування; послуги міждисциплінарної реабілітаційної команди); соціальна реабілітація (широка мережа соціальних послуг та соціальних установ; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації; послуги реабілітаційних центрів; послуга інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму; консультування та інформування; забезпечення безбар'єрності в громаді); професійна реабілітація (послуги з працевлаштування, грантова програма Є робота); освітня реабілітація (первинна або додаткова освіта; профорієнтація; підвищення кваліфікації; послуги Центру ветеранського розвитку на базі ЗВО); соціально-педагогічна реабілітація (волонтерська і громадська діяльність в громаді; групи взаємодопомоги; соціальне виховання та соціалізація); соціокультурна реабілітація (формування культури взаємопідтримки в громаді; інтеграція бізнесу, ВПО, громадськості); сімейна реабілітація (соціальний супровід сімей, підтримка дружин ветеранів та членів їхніх родин, створення просторів для сімейного дозвілля, послуги відпочинку та оздоровлення); психологічна реабілітація (індивідуальні консультації, тренінгова діяльність, спільні зустрічі, створення ветеранського хабу).

Ключові слова: соціальна робота, ветерани, міжсекторальна співпраця, реабілітація, громада.

Oksana KRAVCHENKO

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Dean of the Faculty of Social and Psychological Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, 2 Sadova str., Uman, Cherkasy region, Ukraine, 20300

ORCID: 0000-0002-9732-6546

To cite this article: Kravchenko, O. (2025). Mizhsektoralna spivpratsia na rivni hromady shchodo kompleksnoi rehabilitatsii veteraniv ta veteranok [Intersectoral cooperation at the community level on comprehensive rehabilitation of veterans]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 100–108, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.2.14>

INTERSECTORAL COOPERATION AT THE COMMUNITY LEVEL ON COMPREHENSIVE REHABILITATION OF VETERANS

The article identifies and describes the main actors (local authorities, communities, higher education institutions, healthcare institutions, social institutions and the public, veterans) of the system of intersectoral cooperation at the community level for the comprehensive rehabilitation of veterans (medical rehabilitation, social rehabilitation, vocational rehabilitation, psychological rehabilitation, socio-cultural rehabilitation, socio-pedagogical rehabilitation, educational rehabilitation, family rehabilitation).

The experience of the Uman city territorial community on the functioning of the mechanism of comprehensive rehabilitation of veterans is summarized: medical rehabilitation (medical treatment; prosthetics; services of an

interdisciplinary rehabilitation team); social rehabilitation (a wide network of social services and social institutions; provision of technical and other means of rehabilitation; services of rehabilitation centres; inclusive rehabilitation and social tourism service; counselling and information; ensuring barrier-free community); vocational rehabilitation (employment services, There is a job grant program); educational rehabilitation (primary or additional education; career guidance; advanced training; services of the Veteran Development Center based on higher education institutions); socio-pedagogical rehabilitation (volunteer and community activities; self-help groups; social education and socialization); socio-cultural rehabilitation (forming a culture of mutual support in the community; integration of business, s, and the public); family rehabilitation (social support for families, support for veterans' wives and their family members, creation of spaces for family leisure, recreation and health services); psychological rehabilitation (individual consultations, training activities, joint meetings, creation of a veteran hub).

Key words: social work, veterans, inter-sectoral cooperation, rehabilitation, community.

Актуальність проблеми. Наукова спільнота, фахівці і практики, представники територіальних громад та органів місцевого самоврядування, а також широке коло зацікавлених осіб здійснюють пошук ефективного алгоритму зі створення умов для формування індивідуальної траєкторії ветерана/ки послідовного повернення до цивільного життя. Водночас цей процес має бути двостороннім: не лише ветеран/ка мають пристосовуватися до існуючих соціальних норм і стандартів, а й суспільство в загальному має враховувати психоемоційний стан людини та її соціально-економічне становище. Актуалізується потреба узагальнення кращих практик задля обґрунтування підходу міжсекторальної співпраці на рівні громади (місцеві органи влади, громади, заклади вищої освіти, заклади охорони здоров'я, заклади соціальної сфери та громадськість, ветерани) щодо реінтеграції ветеранів. За результатами останніх досліджень, встановлено, що наразі відсутній визначений законодавством алгоритм, який встановлював би перелік заходів, спрямованих на послідовне повернення ветеранів і ветеранок до цивільного життя.

Водночас сьогодні ветерани після звільнення зі служби за місцем проживання мають змогу отримання кваліфікованої допомоги через запровадження проекту з підготовки фахівців із супроводу ветеранів та членів їхніх родин. Фактично в громадах відбувається з'ясування потреб та подальше консультування. Відповідно на громади лягає відповідальність з формування маршруту ветеранів після звільнення з військової служби, за яким вони мають рухатися, аби отримати інформацію щодо працевлаштування, здобуття освіти тощо (Людиноцентрична модель..., 2024).

Вжиття таких заходів вмотивовано не лише з позиції обов'язку і вдячності суспільства ветеранам, а й з погляду того, що саме вони

є потужним людським капіталом і після повернення виступатимуть рушійною силою соціально-економічного розвитку громади за умови формування відповідної державної політики щодо їх повернення до мирного життя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Заслуговує на увагу дисертаційна робота Т. Захаріної, присвячена проблемі теоретичного узагальнення й наукового вирішення проблеми соціальної реінтеграції ветеранів російсько-української війни в закладах вищої освіти. Питання реабілітації учасників бойових дій досліджував А. Дуля та Т. Спіріна. Специфіці соціального обслуговування в громаді присвячена праця Л. Кримчук. Дієвий механізм підтримки ветеранів в громаді запропонований у статті Н. Тілікіної та І. Пеші. З позицій міждисциплінарності вирізняються дослідження Т. Семигіної та О. Столярик.

Метою статті є визначення і характеристика основних суб'єктів системи міжсекторальної співпраці на рівні громади щодо комплексної реабілітації ветеранів/ветеранок.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи мету і завдання дослідження, виокремимо основні організації та установи, які функціонують в громаді, і серед напрямів діяльності яких є питання щодо реінтеграції демобілізованих осіб. Водночас узагальнимо практичний досвід Уманської міської територіальної громади у цьому аспекті.

Зклади охорони здоров'я. Доступ до послуг охорони здоров'я для ветеранів, зокрема щодо реабілітації та психологічної допомоги, є ключовим. Напрямами медичної підтримки є: проведення профілактичних оглядів, медичної реабілітації ветеранів війни; першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах, аптеках; першочергове безкоштовне зубопротезування; безоплатна кваліфікована медична допомога у військово-медичних

закладах охорони здоров'я; безоплатне отримання ліків, лікарняних засобів та виробів медичного призначення за рецептами лікарів тощо. У системі МОЗ діють окремі заклади, де демобілізовані учасники бойових дій та особи з інвалідністю внаслідок війни можуть пройти комплексну реабілітацію – медичну, фізичну та психологічну. Соціально-психологічну реабілітацію надають різні заклади та центри системи охорони здоров'я, які включені до Реєстру постачальників послуг із психологічної реабілітації ветеранам війни та членам їх сімей в різних областях України. Відповідно до Закону України «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я» у медичних закладах функціонують міждисциплінарні реабілітаційні команди, які безпосередньо супроводжують реабілітаційний процес, в тому числі поранених ветеранів (Тілікіна Н., Пеша І., 2024).

Поряд із Міністерством охорони здоров'я України функціонує Національна служба здоров'я України (НСЗУ) є центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій. НСЗУ відповідає за реалізацію програми державних гарантій медичного обслуговування населення, що має безпосередній вплив на отримання ветеранами пакету послуг відповідно до медичної реформи (Тілікіна Н., Пеша І., 2024).

Заклади охорони здоров'я забезпечують *медичну реабілітацію* для підтримки здоров'я і життєдіяльності в активній формі, а саме: надає можливість відновлення втрачених або ослаблених функційних можливостей людини, розвиток компенсаторних механізмів медикаментозного і курортного лікування, працеві фізіотерапії, надає умови для повернення особи до нормальної життєдіяльності, профілактики ускладнень та рецидивів захворювання, оптимальної реалізації фізичного потенціалу.

Соціальний захист. Заклади соціальної сфери є ключовими в громаді щодо підтримки, представництва інтересів та формування маршруту поступового повернення до цивільного життя ветеранів, а також підтримки їхніх членів родин. По-перше, що стосується соціальних виплат (пенсій, житла, ліків та інших фінансових виплат), які передбачено чинним

законодавством, вони сприяють соціальному забезпеченню; по-друге, пріоритетним стає сфера соціального обслуговування в контексті довгострокових політик виявлення і опертя на сильні сторони ветерана та його родини (Огляд міжнародних практик..., 2023). Заклади соціальної сфери забезпечують *соціально-психологічну реабілітацію* – комплексну, багаторівневу і динамічну систему заходів, спрямованих на відновлення, розвиток та утвердження соціального статусу особистості, її психологічних функцій, якостей, властивостей; захист психічного здоров'я та соціального благополуччя; соціальне залучення до повноцінної життєдіяльності та дієздатності, включення в соціальні відносини на основі усунення обмежень життєдіяльності та створення доступного середовища.

Працевлаштування. Дієвим механізмом забезпечення соціальної та економічної інклюзії в громаді, а також ефективною пропозицією на шляху індивідуального маршруту повернення ветеранів до цивільного життя виступають послуги працевлаштування. Наразі державна служба зайнятості впроваджує програми підтримки ветеранів на шляху до працевлаштування та започаткування власної справи (Огляд міжнародних практик..., 2023). Такі ініціативи сприяють *професійній та трудовій реабілітації*, що дає можливість застосувати нові види професійних та трудових навиків ветерана для здобуття спеціальностей і працевлаштування з урахуванням розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, які зможуть розширити можливості впровадження цих видів реабілітації, для створення додаткових робочих місць. Загалом професійна реабілітація повинна бути спрямована на відновлення або компенсацію порушених чи втрачених професійних навичок, знань і вмінь ветеранів та їх адаптацію до вимог відповідної професійної діяльності.

Освіта. Досить часто доводиться ветеранам змінювати фах і здобувати нові компетентності для подальшої життєдіяльності після повернення з військової служби. Освіта, навчання і працевлаштування: важливо гарантувати, щоб програми навчання та/чи розвитку бізнесу узгоджувалися з реалістичними та життєздатними можливостями працевлаштування на місцевому ринку праці. Заклади вищої освіти про-

понують освітні програми, а також здійснюють соціальну, психологічну, юридичну підтримку на базі Центрів ветеранського розвитку (Огляд міжнародних практик..., 2023). Поряд з цим забезпечується *освітня реабілітація* – можливість для розвитку особистості, оволодіння новими знаннями, уміннями та навичками, реалізації освітнього потенціалу, соціалізації.

Громадянське суспільство. Громадські об'єднання теж залучені до надання послуг, адвокації чи надання технічної підтримки й консультацій з конкретних питань. Для відновлення й зміцнення психічного здоров'я ветеранів війни необхідні багатосекторальні дії, до яких мають залучатися не лише державні, а й місцеві органи, а також неурядові організації (НУО). Це волонтерські організації, громадські організації ветеранів, дружин ветеранів, інститути громадських рад при центральних органах виконавчої влади, а також організації Товариства Червоного Хреста України. Інститут громадянського суспільства сприяють посиленню спроможності громади надавати послуги та долучати ветеранів до формування регіональної політики соціального захисту. Громадська діяльність за участю ветеранів позитивно впливає на розвиток особистості, допомагає в засвоєнні й прийнятті моральних стосунків, які склалися у сім'ї й суспільстві, прийнятті правових, економічних, громадянських і побутових відносин, посилює особистісні фактори становлення соціального досвіду і саморегуляції поведінки, створює умови для надання конструктивної допомоги в ключових і критичних ситуаціях соціалізації і самореалізації особистості людини, що і є завданням *соціально-педагогічної реабілітації*.

Приватний сектор. Сфера бізнесу та недержавні організації долучаються до реалізації ветеранської політики в громаді шляхом співфінансування цільових програм та програм реабілітації, створення приватних реабілітаційних центрів, розвиток соціального підприємництва тощо. Водночас приватний сектор є основним суб'єктом створення робочих місць та працевлаштування ветеранів. Поряд із іншими видами реабілітації соціокультурне середовище громади, формує усвідомлення духовних цінностей, культури відносин, що й забезпечує *соціокультурну реабілітацію*. Доцільними є заходи зі створення умов можливості повноцінної

участі ветеранів в соціокультурних подіях, що задовольняють духовні запити, розширюють загальний і культурний світогляд, сферу спілкування.

Ветерани. Класичним підходом у здійсненні комплексної допомоги в громаді є гасло «Нічого для ветеранів без ветеранів». Відповідно усі заходи, ініціативи і програми мають розроблятися за участі ветеранів, на основі вивчення потреб у короткостроковій і довгостроковій перспективах. Водночас підтримка членів родини ветерана є складовою усіх активностей в громаді. Участь у заходах спільно з членами родини забезпечує реабілітаційний ресурс для всієї сім'ї: спільне проведення часу, соціально-психологічна підтримка, спілкування з іншими родинами, можливість відпочити батькам від рутинних справ, демонстрація дитини як суб'єкта суспільного життя – все це є складовою *сімейної реабілітації*.

Психологічна та психотерапевтична допомога. Кластер психологічної та психотерапевтичної допомоги інтегрований до змісту і напрямів діяльності кожного із вищезначених суб'єктів міжсекторальної співпраці. Згідно норм законодавства та запитів сучасних реалій посади психологів наявні у закладах охорони здоров'я, соціальної сфери, освіти, служб зайнятості тощо. Поряд із державним сектором послуги практичного психолога можуть надавати недержавні організації, громадський сектор та фізичні особи, з числа ветеранів в тому числі. Означена професійна діяльність сприяє *психологічній реабілітації*, спрямованій на подолання негативних наслідків травматизації чи інвалідності, вироблення позитивного настрою, психологічної впевненості у власних силах, адекватну адаптацію та інтеграцію в суспільстві. Згідно з чинним законодавством, психологічна допомога в реабілітації – діяльність, спрямована на відновлення та підтримку функціонування особи у фізичній, емоційній, інтелектуальній, соціальній та духовній сферах із застосуванням методів психологічної та психотерапевтичної допомоги у формах психотерапії, психологічного консультування або першої психологічної допомоги (Закон України «Про реабілітацію...», 2022).

Завдяки підходу міжсекторальної співпраці в громаді відбувається інтеграція медичних, психотерапевтичних, психологічних, соціаль-

них та освітніх послуг в єдину мережу, формується культура та надаються ресурси для самопомоги, залучаються користувачі послуг до участі на всіх рівнях.

В умовах міжсекторальної співпраці задля ефективної своєчасної адресної допомоги актуалізується *принцип перенаправлення* між різними суб'єктами. Головне завдання цього принципу – ефективне адресне задоволення потреб ветеранів на основі визначення його проблеми (оцінити рівень складності проблеми, виявити внутрішні ресурси людини для вирішення цієї проблеми) та скерування до відповідного надавача послуг (визначити організацію, що має необхідні ресурси та повноваження; сконтактувати з цим надавачем послуг; поінформувати ветерана про наявні послуги; надати контактну інформацію; забезпечувати конфіденційність) з метою розв'язання цієї проблеми (Реінтеграція ветеранів..., 2022). Цей принцип визначений Міжвідомчою робочою групою ООН з питань роззброєння, демобілізації та реінтеграції як система інформаційного консультування і скерування (ICRS), загальна мета якої: забезпечити життєво важливе інформування та скерування «учасників бойових дій» і готувати їх до повернення до цивільного життя. Бажано, щоб цей процес розпочинався якомога раніше у випадку демобілізації та в тій чи іншій формі тривав упродовж усього процесу реінтеграції. Хоча акцент ICRS часто на економічній реінтеграції, ця система також може використовуватися для того, щоб здійснювати картування й перенаправляти людей на отримання інших видів послуг (Огляд міжнародних практик, 2023).

Ціннісноорієнтованим в реалізації принципу між секторальної співпраці є *принцип прав людини і справедливості*: дотримання та адвокація прав ветеранів, протидія будь-яким проявам дискримінації, формування толерантності в суспільстві, дотримання засад гендерної рівності, створення без бар'єрного простору в громаді.

У межах міжсекторальної співпраці серед форм підтримки ветеранів та членів їхніх родин у громаді є *створення, реалізація і фінансування регіональних цільових програм*, які можна класифікувати за типами: підтримка ветеранів як складова загальної програми громади; комплексна програма ветеранів у гро-

маді; програма спеціалізованого спрямування підтримки ветеранів у громаді. За видами програми розвитку громади у сфері ветеранської політики поділяються: програми соціального захисту; програми забезпечення житлом; програми з охорони здоров'я; програми підтримки підприємництва; програми щодо фізичної культури та спорту; програми підтримки громадянського суспільства.

Узагальнимо практичний досвід Уманської міської територіальної громади, на території якої станом на січень 2025 р. проживає: 1310 осіб з числа учасників АТО/ООС та Захисників і Захисниць України, з них 1052 отримали статус учасника бойових дій, 197 осіб з інвалідністю внаслідок війни; 50 родин військовослужбовців зниклих безвісти, 5 родин військовослужбовців, які перебувають у полоні, 125 сімей загиблих та померлих військовослужбовців, з числа учасників АТО/ООС та Захисників України.

На основі опитування Захисників та Захисниць в громаді було вивчено їхні потреби: 73,8 % – зазначили про потреби зміцнення здоров'я; 15,2 % – про потреби у працевлаштуванні; 18,4 % – про освітні послуги; 23,9 % – про потребу житла; 26 % – про гуманітарну допомогу; 86,6 % – про психологічну допомогу.

В територіальній громаді реалізуються **6 програм соціального захисту Захисників України та членів сімей загиблих (померлих), зниклих безвісти та полонених військовослужбовців**:

- комплексна програма щодо медичного, соціального забезпечення, адаптації, психологічної реабілітації, професійної підготовки (перепідготовки) учасників антитерористичної операції, родин Героїв Небесної Сотні, постраждалих під час Революції Гідності та бійців – добровольців на 2021-2025 роки;

- забезпечення учасників антитерористичної операції/операції об'єднаних сил, бійців – добровольців, які брали участь у захисті територіальної цілісності та державного суверенітету на Сході України та осіб, які брали безпосередню участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, та членів їх сімей житлом у 2021-2025 роках;

- соціальної допомоги «Турбота» на 2021-2027 роки;

- комплексна програма соціального захисту та підтримки Захисників і Захисниць України, членів їх сімей та членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України Уманської міської територіальної громади на 2023 – 2026 роки;

- національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2021-2025 роки;

- пільгового зубопротезування окремих категорій громадян Уманської міської територіальної громади на 2021 – 2025 роки.

У 2025 р. підготовлено *Операційний план заходів з реалізації Стратегії формування системи повернення з військової служби до цивільного життя на період до 2033 року на 2025-2027 роки в Уманській міській територіальній громаді*.

Для формування єдиної системи надання допомоги Захисникам України в *Управлінні праці та соціального захисту населення Уманської міської ради* у відділі обслуговування та реабілітації пільгових категорій громадян утворено *сектор ветеранської політики*.

В складі Центру інтегрованих соціальних послуг *функціонує служба (відділ) соціальної роботи у громаді*, в якій фахівці із соціальної роботи працюють безпосередньо з військовими та їх сім'ями за місцем проживання.

Для забезпечення соціальної роботи з ветеранами в Центрі інтегрованих соціальних послуг *працюють фахівці із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб*.

Громада розподілена на мікрорайони, за кожним з яких закріплений фахівець, який визначає потреби, проводить обстеження матеріально-побутових умов проживання родин Захисників України, про що складаються соціальні паспорти та оцінки потреб сім'ї. За результатами таких обстежень максимально вирішуються питання щодо винайдення шляхів їх вирішення.

Діє Центр допомоги учасникам антитерористичної операції. В ході зустрічей обговорюються проблемні питання, вносяться пропозиції щодо шляхів їх вирішення, направляються клопотання до організацій, установ.

На базі *Реабілітаційного комплексу «Гармонія»* у лютому 2023 року створено *ветеранський Хаб «Сильні духом»*, який став важливою частиною підтримки ветеранів, Захисників

і Захисниць України та їх родин. Затверджено Положення про ветеранський Хаб. Хаб працює для надання комплексної допомоги – від соціальної адаптації до психологічної підтримки. Окрім ветеранів, тут можуть отримати допомогу дружини Захисників, члени сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, родини зниклих безвісти та тих, хто перебуває в полоні. Головною метою створення Хабу є сприяння соціалізації та реінтеграції ветеранів у суспільство, забезпечення їхніх законних прав, а також надання всебічної психологічної, соціальної та культурної підтримки. Особливий акцент робиться на забезпеченні прав ветеранів на захист і допомогу, розвитку їхніх творчих та культурних інтересів, а також зміцненні родинних зв'язків та соціального благополуччя родин учасників війни.

Щоденно проводиться індивідуальна робота з ветеранами. Розширені щотижневі зустрічі в Хабі проходяться у четвер о 15:00, де ветерани та їхні родини можуть обговорювати теми, що їх цікавлять, у невимушеній та дружній атмосфері. Запрошуються керівники служб зайнятості, освіти, охорони здоров'я, банківських установ, Пенсійного Фонду, тощо, які відповідають на питання, які турбують ветеранів. На засіданнях постійно проводиться роз'яснювальна робота щодо пільг і компенсацій, можливостей психологічної реабілітації, надання соціально-реабілітаційних послуг.

Психологи ведуть прийом щоденно за затвердженим графіком.

Для підтримки ментального здоров'я сімей військовослужбовців організовуються спільні заходи на базі *Служби первинного соціально психологічного консультування для дітей та їх батьків*, де спеціалісти, фахівці із соціальної роботи та психологи управління праці та соціального захисту населення Уманської міської ради, психологи мобільної бригади соціально психологічної допомоги, волонтери, студенти та викладачі вищих навчальних закладів проводять арт-терапевтичні практики, індивідуальні та групові заняття з психологом, майстер-класи.

В межах проекту «Поруч» за програмою «Діти і війна. Навчання технік зцілення» проводяться психологічні заняття та арт-практики для зцілення дітей військовослужбовців та молоді.

Фахівці із соціальної роботи визначають потреби родин Захисників та Захисниць України, про що складаються акти оцінки потреб, соціальні паспорти. За результатами опитувань максимально вирішуються питання щодо винайдення шляхів їх вирішення.

Спільно ветеранським Хабом *фахівці Центру життєстійкості* надають комплексні психо-соціальні послуги з формування життєстійкості, яка є складовою Всеукраїнської програми ментального здоров'я «Ти як?», за ініціативи Першою леді Оленою Зеленською. Психологи та фахівці із соціальної роботи проводять групові та індивідуальні консультації, тренінги, арт-терапевтичні практики для дорослих та дітей, особливо акцентуючи увагу на допомозі родинам військовослужбовців. Важливим компонентом діяльності Центру є адаптація внутрішньо переміщених осіб та зміцнення сімейних зв'язків у громадах.

Водночас, у співпраці з *соціальним Хабом «Авдіївка. Вільні люди. Так було, так буде»*, двічі на тиждень проводяться заняття з йоги для покращення ментального здоров'я дружин і матерів військовослужбовців.

Ветеранський Хаб «Сильні духом» співпрацює з Центром ветеранського розвитку, який створено в серпні 2024 року на базі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини та працює з питань реінтеграції та забезпечення можливостей для навчання та розвитку.

Також працюють гарячі лінії для підтримки учасників АТО/ООС, Захисників і Захисниць України та членів їхніх родин.

Спільно з громадськими організаціями та волонтерськими об'єднаннями **Хаб «Сильні духом»** активно залучає партнерів до участі в реалізації соціальних і гуманітарних ініціатив, активно сприяє по наданню допомоги ветеранам та їхнім родинам.

Представники громадських та волонтерських організацій входять до складу Громадської ради при виконавчому комітеті Уманської міської ради, комісій, комітетів, координаційний рад. Ветеранський Хаб тісно співпрацює з волонтерськими та міжнародними організаціями.

В громаді діє *11 громадських організацій ветеранського напрямку*: «Незламний дух воїна», «Ветерани та інваліди війни з числа

учасників АТО «БУЛАТ», «Уманська міськрайонна спілка учасників АТО/ООС та осіб з інвалідністю внаслідок війни», «Всеукраїнське об'єднання учасників бойових дій та волонтерів АТО», «Координаційний центр захисників Уманщини», «Всеукраїнське правозахисне об'єднання «Інше життя», «Уманська об'єднана спілка ветеранів АТО, ветеранів, інвалідів армії», «Жінок учасників бойових дій «Краса та сила», «Сімей учасників АТО «Родина героя»», «Оберіг воїна», «Членів сімей зниклих безвісти осіб та полонених «З вірою в серці» та 8 волонтерських організацій: Уманська міськрайонна волонтерська організація «Разом», волонтерський Центр «До Перемоги», Уманський волонтерський центр допомоги про ГО «Закон і справедливість», благодійна організація «Благодійний фонд «Переможний шлях 777», «Міський Центр ініціатив», Громадська спілка «Ю-ФУД», волонтерський рух «ВОЛЯ», волонтерський рух «333 ВОЛОНТЕРИ», які підтримують наших воїнів на передовій та їх родини, надають допомогу пораненим, родинам загиблих.

Узагальнивши досвід Уманської міської територіальної громади, можна стверджувати про наявний механізм комплексної реабілітації ветеранів: медична реабілітація (медикаментозне лікування; протезування; послуги міждисциплінарної реабілітаційної команди); соціальна реабілітація (широка мережа соціальних послуг та соціальних установ; забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації; послуги реабілітаційних центрів; послуга інклюзивного реабілітаційно-соціального туризму; консультування та інформування; забезпечення безбарерності в громаді); професійна реабілітація (послуги з працевлаштування, грантова програма Є робота); освітня реабілітація (первинна або додаткова освіта; профорієнтація; підвищення кваліфікації; послуги Центру ветеранського розвитку на базі ЗВО); соціально-педагогічна реабілітація (волонтерська і громадська діяльність в громаді; групи взаємодопомоги; соціальне виховання та соціалізація); соціокультурна реабілітація (формування культури взаємопідтримки в громаді; інтеграція бізнесу, ВПО, громадськості); сімейна реабілітація (соціальний супровід сімей, підтримка дружин ветеранів та членів їхніх родин, створення просторів

для сімейного дозвілля, послуги відпочинку та оздоровлення); психологічна реабілітація (індивідуальні консультації, тренінгова діяльність, спільні зустрічі, створення ветеранського хабу).

Висновки і перспективи подальших досліджень. У статті визначено і схарактеризовано основних суб'єктів (місцеві органи влади, громади, заклади вищої освіти, заклади охорони здоров'я, заклади соціальної сфери та громад-

ськість, ветерани) системи міжсекторальної співпраці на рівні громади щодо комплексної реабілітації ветеранів/ветераном (медична реабілітація, соціальна реабілітація, професійна реабілітація, психологічна реабілітація, соціокультурна реабілітація, соціально-педагогічна реабілітація, освітня реабілітація, сімейна реабілітація), а також узагальнено практичний досвід Уманської міської територіальної громади у цьому аспекті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дуля А., Спіріна Т. До питання реабілітації учасників бойових дій в Україні. *Ввічливість. Humanitas*, 2024. № 1, С. 38–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1>.
2. Захаріна Т. Технологія організації процесу реінтеграції в умовах сучасного соціуму. *Ввічливість. Humanitas*, 2023. № 2, С. 45–49. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.7>
3. Кравченко О. О., Міщенко М. С. Інноваційний проєкт комплексної реабілітації людей з інвалідністю. *Перспективи та інновації науки*. 2022. №2 (7). С. 880–892. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-880-891](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-880-891)
4. Кравченко О., Кучер Г. Соціальний захист учасників АТО/ООС та їхніх сімей на рівні громади. *Social Work and Education*. Vol. 9 No. 2, 2022. С. 197–209. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.2.2>
5. Кримчак Л. Соціальні послуги в практиці соціальної роботи з ветеранами війни. *Наукові інновації та передові технології*. Серія «Педагогіка». 2024. № 8(36). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8\(36\)-1222-1233](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8(36)-1222-1233)
6. Людиноцентрична модель єдиної системи реабілітації, соціального захисту та повернення ветеранів і ветеранок до цивільного життя. Київ, 2024. 108 с.
7. Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України. 2023. 104 с.
8. Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я : Закон України від 03.12.2020 № 1053-IX : станом на 1 січ. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text>
9. Реінтеграція ветеранів з інвалідністю : методичний посібник / укладачі: Соцька А., Олійник В., Гусак Н., Демко С., Головка Н., Чорнобровкіна В., Акименко Ю., Мельник Д., Сіренко Т., Лоюк І., Лялька Т. ; упорядниці матеріалів: Волгіна О., Іванова О., Лялька Т. ; Програма розвитку ООН у співпраці з Міністерством у справах ветеранів України. Київ : [б. в.], 2022. 78 с.
10. Тілікіна Н. В., Пеша І. В. Державна ветеранська політика України та шляхи забезпечення її ефективності. *Електронне наукове видання «Публічне адміністрування та національна безпека»*. 2023. №5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984>
11. Інклюзивний туризм як інноваційна соціальна послуга в громаді. Наукова робота. URL: <https://surl.li/jjwckp>

REFERENCES:

1. Dulia, A., & Spirina, T. (2024). Do pytannia reabilitatsii uchasykh boiovykh dii v Ukraini [To the issue of rehabilitation of participants in hostilities in Ukraine]. *Vvichlyvist. Humanitas*, № 1, S. 38–43. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.1>. [in Ukrainian].
2. Zakharina, T. (2023). Tekhnolohiia orhanizatsii protsesu reintehratsii v umovakh suchasnoho sotsiumu [The technology of organizing the reintegration process in the conditions of modern society]. *Vvichlyvist. Humanitas*, № 2, S. 45–49. URL: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2023.2.7> [in Ukrainian].
3. Kravchenko, O. O., & Mishchenko, M. S. (2022). Innovatsiinyi proiekt kompleksnoi reabilitatsii liudei z invalidnistiu [Innovative project of complex rehabilitation of people with disabilities]. *Perspektyvy ta innovatsii nauky – Perspectives and innovations of science*. №2 (7). S. 880–892. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-880-891](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-880-891) [in Ukrainian].
4. Kravchenko, O., & Kucher, H. (2022). Sotsialnyi zakhyst uchasykh ATO/OOS ta yikhnikh simei na rivni hromady [Social protection of veterans of the ATO/OUF and their families at the community level.]. *Social Work and Education*. Vol. 9 No. 2, S. 197–209. DOI: <https://doi.org/10.25128/2520-6230.22.2.2> [in Ukrainian].
5. Krymchak, L. (2024). Sotsialni posluhy v praktytsi sotsialnoi roboty z veteranamy viiny [Social services in the practice of social work with war veterans]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnolohii – Scientific Innovations and Advanced Technologies*. «Pedagogy» series. № 8(36). DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8\(36\)-1222-1233](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2024-8(36)-1222-1233) [in Ukrainian].

6. People-centered model of a unified system of rehabilitation, social protection and return of veterans to civilian life. (2024). Kyiv, 108 s. [in Ukrainian]
7. Ohliad mizhnarodnykh praktyk u sferi reintehratsii veteraniv: mirkuvannia shchodo voiennoho ta povoiennoho kontekstu Ukrainy [Overview of international practices in the field of reintegration of veterans: considerations regarding the war and post-war context of Ukraine]. 2023. 104 s. [in Ukrainian].
8. Pro reabilitatsiiu u sferi okhorony zdorovia [The Law of Ukraine «On the rehabilitation in the field of health care»] : Zakon Ukrainy vid 03.12.2020 № 1053-IX : stanom na 1 sich. 2025 r. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-20#Text> [in Ukrainian].
9. Sotska, A., Oliinyk, V., Husak, N., Demko, S., Holovko, N., Chornobrovkina, V. et al. (2022). Reintehratsiia veteraniv z invalidnistiu [Reintegration of veterans with disabilities] : metodychnyi posibnyk / uporiadnytsi materialiv: Volhina O., Ivanova O., Lialka T. ; Prohrama rozvytku OON u spivpratsi z Ministerstvom u spravakh veteraniv Ukrainy. Kyiv : [b. v.], 78 c. [in Ukrainian].
10. Tilikina, N. V., & Piesha, I. V. (2023). Derzhavna veteranska polityka Ukrainy ta shliakhy zabezpechennia yii efektyvnosti [State veteran policy of Ukraine and ways to ensure its effectiveness]. *Elektronne naukove vydannia «Publichne administruvannia ta natsionalna bezpeka» – Electronic scientific publication «Public administration and national security»*. №5. DOI: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-5-8984> [in Ukrainian].
11. Inkluzyvnyi turizm yak innovatsiina sotsialna posluha v hromadi. Naukova robota. Retrieved from: <https://surl.li/jjwckp>